

Estratègies educatives inclusives en un institut de secundària

Ramon Coma Dosrius

Catedràtic d'Orientació Educativa, Barcelona, Catalunya

Àlex Martínez

Assessor Psicopedagògic EAP B-27 Montmeló, Barcelona, Catalunya

Resum

Estratègies educatives inclusives en un institut de secundària

Des d'abans de la publicació del Decret 150/2017 per un sistema inclusiu, molts centres han estat treballant per facilitar l'accés a l'aprenentatge dels seus alumnes tot eliminant les barreres que ho dificultaven. Aquest és un moment cabdal per l'aplicació de diferents mesures i estratègies a un nivell de sistema educatiu que permeti el millor desenvolupament de tots els alumnes, que entre d'altres tindrà a l'orientador educatiu com a un dels actors a fer aportacions al treball en equip als centres. El present article recull algunes propostes per avançar en la inclusió que es poden desenvolupar en un institut de secundària.

Paraules clau: Inclusió, connexió entre professionals, construcció de casos.

Abstract

Inclusive educational strategies in a high school

Since before the publication of the Decree 150/2017 (Government of Catalonia) for an inclusive education system, many secondary schools have been working to facilitate access to their students' learning by removing the barriers that hinder it. This is a crucial moment for the application of different measures and strategies at the level of the education system that allow the best development of all students, and that, among others, will have the educational counselor as one of the fundamental pillar of the teamwork in the schools. This article includes some proposals already applied that can be developed in a secondary school to advance the inclusion.

Keywords: Inclusion, connection between professionals, case construction.

Un marc legal cap a la inclusió educativa

En l'actualitat ens trobem en una situació molt especial per la nostra professió, arran de la publicació del decret 150 d'inclusió educativa. El nostre sistema educatiu afronta un canvi per arribar a ser un sistema inclusiu que permeti desenvolupar una societat inclusiva, fonamentada en la consciència sobre la realitat de tot l'alumnat.

El decret comporta un seguit de mesures com el canvi de denominació del recurs fins ara conegut com unitats de suport d'educació especial (USEE) per SIEI o suport integral a l'educació inclusiva, el seu objectiu és que els alumnes ho siguin del centre i

d'un grup ordinari i no d'una unitat específica. El suport passa a ser integral, orientador i per a tot l'alumnat del centre amb la seva diversitat. És un pas més en el procés de canvi important que van obrir les USEE, que hem de reconèixer, però que cal superar per la possible perversió de les aules específiques per alumnat específic en que podia convertir-se tant aquest recurs com el recurs de professorat especialitzat. Aquest factor implica la necessitat d'innovar en metodologies i eines que facilitin la superació de les barreres d'accés a l'aprenentatge, així com facilitar la individualització. L'Orientador Educatiu té un paper molt rellevant en aquesta ambiciosa fita.

Una de les bases del decret és el Disseny Universal de l'Aprenentatge (DUA) que ajuda a desenvolupar-ne els objectius. Per poder orientar-se en aquest canvi cal partir de diversos principis:

- Inclusion: sistema fet per atendre la pluralitat d'alumnes.
- Totalitat: tot el claustre i equip directiu són un tot en l'atenció als alumnes.
- Col·laboració: el professorat és l'eix vertebrador, però hi ha molts altres agents educatius que han de col·laborar i donar suport al professorat en l'aplicació de les mesures i atenció tutorial.
- Prevenció: actuar davant les situacions abans que puguin comportar problemes.
- Integralitat: les actuacions es faran d'acord al desenvolupament integral de l'alumne.

Eines cap a la inclusió

La primera eina i fonamental en el marc de treball en el que estem situats són les competències, allò que habilita a un alumne a gestionar un determinat coneixement. Les seves característiques són: transferència (que es puguin utilitzar en contextos diferents), significació (que generin un sentit pels alumnes), productivitat (que generin quelcom nou i no repetitiu) i funcionalitat (que permetin resoldre problemes de la vida quotidiana). Sempre que una competència contempli aquestes quatre característiques es podrà considerar assolida.

La fonamentació teòrica en ajuda a definir els processos de transferència, significació, productivitat i funcionalitat, però la seva aplicació en la pràctica es fa més complexa. Per tal de poder deconstruir aquesta teoria i poder-la portar a la pràctica són necessaris espais de reflexió individual i col·lectiva que acompanyin als alumnes en la construcció del coneixement individual i que ajudin al professorat a detectar i avaluar aquests processos. També fan falta instruments compartits, que ens ajudin en aquesta identificació, com veurem més endavant amb les rúbriques.

Molts cops ens podem trobar que en aquests espais de reflexió es vira cap a un clima de queixa envers la dinàmica d'aula més que no pas en la superació d'aquests

problemes, generant un cercle viciós que no ajuda a resoldre problemes. En aquest sentit la bona organització de les comissions facilita un treball que dona els seus fruits en un mitjà termini i no tant en el curt terme que agradaria que apareguessin els resultats. Per aquesta raó la *comissió d'inclusió* o també dita *comissió d'atenció a la diversitat* esdevé un puntal en la generació de sinèrgies positives des de la cooperació, per la superació de les barreres d'accés a l'aprenentatge.

Model competencial orientador.

El model competencial orientador també s'anomena model SCAP, per l'acrònim dels quatre criteris que tracta: *Significativitat, Comunicació, Acció i Projectió*; cada un d'aquests criteris té els seus indicadors. Aquest és un model que s'implanta en un centre de forma general, per tal d'indagar en el desenvolupament professional i pedagògic d'escola i de centre com a organització en tres dimensions: Àmbit/Matèria, Acció tutorial i Cultura d'equip (XTEC, 2018). El més interessant d'aquest model és que s'ha anat construint des dels centres d'acord amb la realitat que es trobaven i no com a una recepta del Departament d'Ensenyament, ja que la millora té a veure amb l'encert del context i les situacions concretes. Per assolir el grau de "centre orientador" cal assolir 5 nivells, que s'han d'anar assimilant a poc a poc i adaptant les propostes als fets que es presenten al centre. No ens sembla adequat establir rànquings, però en canvi, poden ser fites que orientin el procés de cada centre, per fer la seva pròpia valoració. L'objectiu és afavorir l'èxit de l'alumne pel que fa a la seva autonomia i el desenvolupament del seu projecte de vida, per tant és més que un objectiu acadèmic.

Comissió d'inclusió.

Un aspecte nou que ens aporta el decret 150 és la creació de la *comissió d'atenció a la diversitat* o òrgan equivalent a tots els centres. És ben clar que aquest ens existeix a gairebé tots els centres però la seva pluralitat de funcionament és gairebé tan gran com centres existeix a tot el nostre territori. El que hauria de ser un denominador comú a tots els centres, des del nostre parer, és la modificació del nom per *comissió d'inclusió*, ja que aquest gir lingüístic facilita que les persones que conformen aquest òrgan pensin en clau d'inclusió i no només d'atenció a la diversitat, tal i com succeeix a l'Institut Marta Mata de Montornès del Vallès. D'aquesta manera dona més cabuda als alumnes NESE (Necessitats Específiques de Suport Educatiu) i a la resta d'alumnes que poden participar de l'actual model d'inclusió per la superació de barreres d'accés a l'aprenentatge i la individualització. Un punt important en la dinàmica d'aquesta comissió és donar espai a parlar de les estratègies metodològiques grupals que permetin individualitzar l'aprenentatge per tots els alumnes i no només pels alumnes NESE. Perquè les mesures es puguin aplicar de forma unitària al centre cal que hi estigui present almenys un membre de l'equip directiu i representants dels diferents cicles o cursos.

Un aspecte que afegeix dinamisme a la comissió d'inclusió en els centres de secundària és un rol més actiu dels orientadors de centre tal i com habilita la resolució ENS/1544/2013, de 10 de juliol, de l'atenció educativa a l'alumnat amb trastorns de l'aprenentatge. Amb aquesta resolució els orientadors de centre poden avaluar directament els alumnes sense necessitat que ho faci l'orientador de l'EAP.

Treball en xarxa.

Actualment l'educació no és una qüestió d'atenció a l'alumne sinó que cal la implicació de tots els agents educatius, els més freqüents són el professorat, la família i els serveis externs.

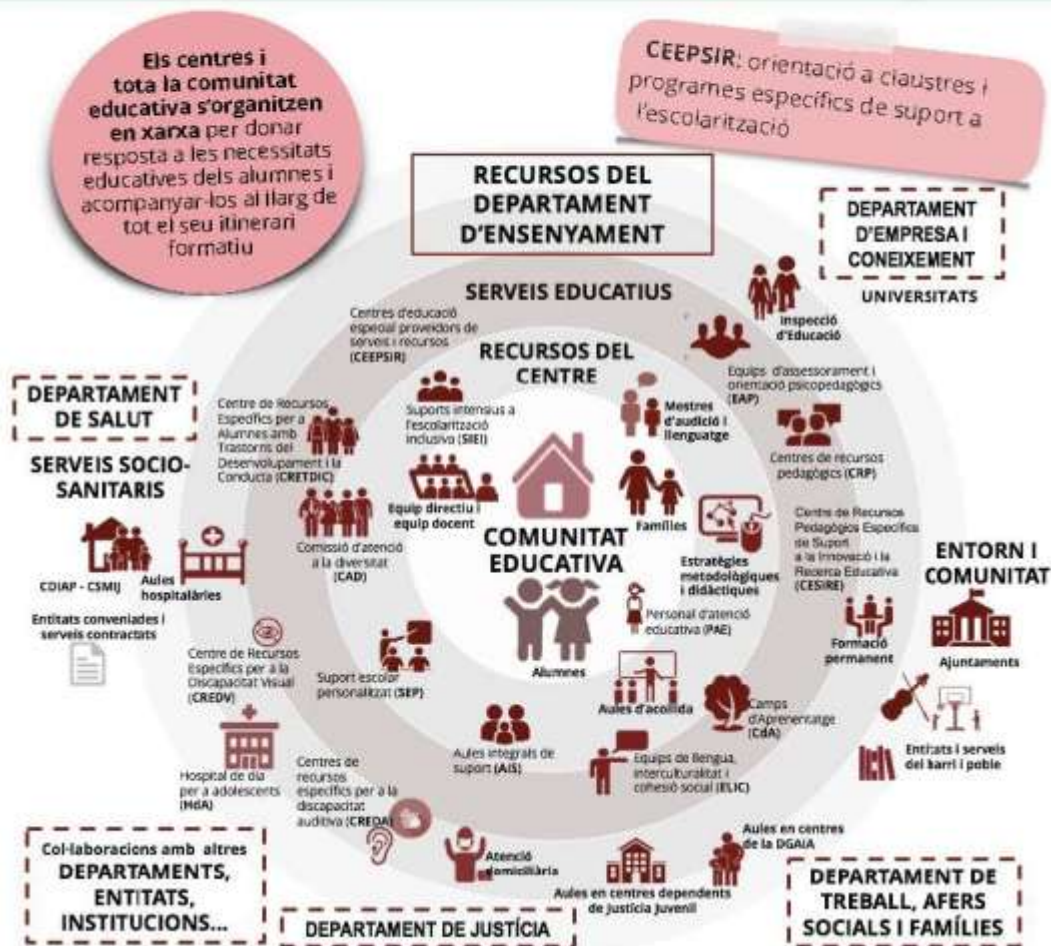
Els dos entorns més habituals en els que l'alumne té més contacte són el centre i la família, pel que cal que ambdós estiguin organitzats i coordinats entre ells. Cal que la relació escola-família sigui bona i es pugui desenvolupar un treball conjunt i complementari que doni coherència a la intervenció educativa. En aquells casos que s'esdevé una manca de relació o una relació conflictiva amb la família el principal afectat serà l'alumne. Per aquesta raó cal remarcar que s'han d'establir relacions simètriques i col·laboratives amb els professionals del centre (Onrubia, 1993).

Com s'ha comentat anteriorment l'alumne no és un ens aïllat sinó que està en constant contacte amb organitzacions, el centre educatiu i la família en són els principals de la comunitat educativa, però també n'hi ha d'altres com l'EAP, Centres Sanitaris (principalment Centre de Salut, CSMIJ...), l'EAIA (Equip d'atenció a la Infància i a l'Adolescència), el CREDA (Centre de Recursos Educatius per a Deficients Auditius) i els Serveis socials, entre d'altres. Aquest conglomerat de serveis externs suposa una labor d'estreta coordinació amb tots els membres de la comunitat educativa. Si no es fa bé, a més de donar un mal servei, no ajudarem a resoldre problemàtiques que requereixen actuacions consensuades i coordinades. Ho patirà l'alumnat, les famílies, el professorat i el clima del centre.

Decret de l'atenció educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu

Una escola per a tothom, un projecte per a cadascú

Octubre 2017

Infografia "Xarxa de suports a l'educació inclusiva", XTEC, 2018

Si un dels punts que pot donar més problemes és la manca de coordinació i confiança entre els diferents entorns en els que es mou l'alumne, resulta fonamental el paper de l'orientador educatiu de l'EAP (Equip d'Assessorament Psicopedagògic), com a agent connector, en aquest sentit l'orientador també dona suport. Aquest rol implica la capacitat de saber teixir relacions entre els diferents entorns i ha de ser capaç de generar confiança entre ells sempre en el marc d'una comunicació clara i sincera. Malgrat l'orientador d'EAP és el punt d'encontre entre els diferents entorns també ha de ser capaç de teixir relacions amb els orientadors de centre i també amb tots els docents i equip directiu. Aquesta postura de l'orientador d'EAP ha de ser cabdal si es vol que el

treball en xarxa sigui quelcom real, satisfactori i útil per a tots els entorns. No es pot defugir. Per això, la valoració dels professionals dels EAP, ve condicionada per les habilitats mostrades envers les competències d'interrelació i dinamització. I no tothom ho pot fer.

Perspectiva sistèmica.

Si treballem des d'una perspectiva sistèmica hem d'entendre l'alumne com un subjecte entre sistemes. Amb l'aplicació de les diferents mesures (universals, addicionals i intensives) s'incorporen a l'atenció de l'alumne (no només educativa) un conjunt de professionals que conformen un teixit de relacions. El denominador comú ha de ser l'alumne, del qual, si tenim una perspectiva sistèmica i treballem de forma alineada, afavorirem el seu desenvolupament. Per tant no només ens haurem de fixar en la relació que establim amb l'alumne sinó també amb la resta de professionals del centre i d'altres institucions. És imprescindible una perspectiva sistèmica que abordi l'alumne des de les diferents vessants de la seva realitat. El professorat i tots els agents educatius que directa o indirectament han d'intervenir han de formar-se en la perspectiva de sistemes, defugint gremialismes anacrònics. Aquest serà un treball indirecte amb l'alumne que li proporcionarà una sensació de major confort i comprensió que farà augmentar la seva motivació.

DUA.

El Disseny Universal de l'Aprenentatge és un model que ens proporciona un coneixement per poder aconseguir una major individualització en l'aprenentatge. Totes les persones tenen variants que les fa ser úniques. Val a dir que el decret per un sistema inclusiu utilitza conceptes del DUA.

La major part del temps l'ensenyament s'ha basat en uns currículums acadèmics rígids que es basaven en un aprenentatge memorístic basat en una causalitat tautològica, "s'havia d'estudiar perquè sortiria a l'examen". El DUA posa de manifest que no tothom percep de la mateixa manera ni tampoc s'expressa de la mateixa manera ni molt menys aprèn per la mateixa causa. Així cal flexibilitzar la metodologia d'ensenyament, la metodologia d'avaluació i la metodologia de motivació com es comprometen els alumnes. Per aquesta raó la flexibilització és necessària per garantir el millor desenvolupament per cada persona eliminant les barreres d'accés a l'aprenentatge (Dalmau, 2015). El professional clau en aquest punt és l'orientador que pot proporcionar un coneixement més profund d'aquesta teoria per donar eines als docents per facilitar la superació de les barreres d'accés a l'aprenentatge.

El DUA ofereix un bon conjunt d'estratègies per facilitar l'aprenentatge, com són proporcionar diferents canals d'accés a la percepció, diferents llenguatges o diferents opcions per a la comprensió. A la vegada oferir opcions per a l'acció, expressió i manipulació, donant opcions pel desenvolupament de les funcions executives. El DUA

també ofereix estratègies per augmentar l'interès i la motivació envers l'aprenentatge, estratègies per l'autoregulació i l'esforç (XTEC, 2018).

Neuro-psicopedagogia.

Actualment ens trobem en un bon moment de la recerca en neurociència, ja que gràcies als avenços en els instruments d'exploració s'ha pogut conèixer molt més el funcionament del cervell. Per aquesta raó els coneixements adquirits s'han pogut aplicar a diferents àmbits entre ells el de l'educació. Un paradigma que ens resulta de molta utilitat és la Neuro-psicopedagogia per poder entendre el procés d'aprenentatge. La seva aportació és aplicada tant en la metodologia d'ensenyament com en la pràctica de la gestió de relacions.

Respecte la metodologia d'ensenyament, la Neuro-psicopedagogia, ens explica com el cervell té els seus cicles d'atenció i també els estímuls pels que pot prestar més atenció. A la vegada, i en relació a la gestió de les relacions, es treballa el factor emocional, que com s'ha vist en neurociència, resulta el motor de la majoria d'accions que fem al llarg del dia. Contemplar les emocions que desperta l'aprenentatge i en conseqüència la seva gestió, facilita la tasca docent amb tots els alumnes. L'herència de l'aprenentatge clàssic, molt fonamentat en la memorització, ha dificultat el desenvolupament d'estratègies que facilitin aptituds superiors com són la comprensió. En aquest sentit utilitzar diferents recursos com són la metàfora o la creació de relats faciliten la comprensió envers la informació que proporciona el docent i que aquesta es converteixi en coneixement integrat dels alumnes.

Respecte la gestió de les relacions, tant personals com respecte l'aprenentatge, la Neuro-psicopedagogia ens aporta un conjunt de conceptes i metàfores didàctiques que integrades en el fer docent faciliten la seva tasca al centre educatiu. Poder traslladar el funcionament del cervell a les accions que realitza l'alumne facilita la tasca del professor. Un concepte important és el de la "xemeneia" com a punt d'escapament de l'angoixa d'una persona; entendre que la manifestació d'una conducta no està dirigida al docent, sinó una manera que té l'alumne d'expressar l'emoció que sent en un moment determinat, suposa un canvi en la gestió de la relació ja que pot facilitar la seva reconducció. La "xemeneia" implica que quelcom està "cremant" en l'interior de la persona. Un altre concepte important és el de "gos guardià", aquesta és una metàfora que ens serveix per entendre el funcionament de l'amígdala cerebral, seu de les emocions primàries, especialment la ràbia. L'actitud tancada d'un alumne, que rebutja tot apropament ens ha de fer pensar que té activat el seu "gos guardià" i cal saber reconduir-lo a través del coneixement que ens aporta la Neuro-psicopedagogia. Dos conceptes essencials també són els "veïns de dalt" que és la metàfora de la zona neocortical, la part racional del cervell, sobre el que sabem que hem de fer de forma obligatòria; i els "veïns de baix" que fa referència a la part del cervell reptilià, implicada en els desitjos i les nostres necessitats.

Un dels centres que ho aplica amb èxit és l'Institut Marta Mata de Montornès del Vallès. Aquesta és, alhora, una línia estratègica molt clara, per part de l'equip directiu del centre, de formació interna, a partir de la implementació sistemàtica de claustres pedagògics orientats a la reflexió sobre la pràctica. Un claustre format en Neurociència aplicada a la pedagogia empodera la seva capacitat didàctica col·lectiva i les millores són evidents en relació als resultats educatius i la inclusió de tot l'alumnat. L'aplicació d'aquesta teoria s'ha fet a partir de l'actuació del departament d'Orientació que ha donat el seu suport per implementar-la a la dinàmica docent.

Projectes estratègics de centre.

Els centres han de saber definir les oportunitats pròpies dels seu context i així poder organitzar projectes estratègics que ajudin a assolir l'objectiu d'inclusió de tot l'alumnat.

Projecte singular.

El projecte singular que rep algunes altres denominacions segons el centre, consisteix en la formació al centre combinada amb la pràctica pre-professional dels alumnes de 3r i 4t d'ESO. Aquesta modalitat suposa una combinació del treball acadèmic amb l'exercici de suport en algunes empreses i organitzacions de la localitat. El projecte suposa un esforç pel centre ja que implica sortir del currículum ordinari per adaptar l'aprenentatge a les habilitats de l'alumne. També implica el treball de coordinació de l'institut amb una empresa que ha de fer confiança a un alumne que ha presentat dificultats de diferents tipus. Aquesta coordinació sempre es fa a través de l'Orientador Educatiu de centre que és l'encarregat de fer el seguiment de l'alumne al centre de pràctiques.

De forma concreta podem trobar-nos amb l'experiència de l'Institut Marta Mata que denomina al seu projecte singular el nom de projecte CIM (Comunicació Inclusiva Montornès). En aquest institut es treballa de forma coordinada amb estaments públics com l'ajuntament que té serveis com la brigada de reparacions o la llar d'avis. S'ha pogut veure com alumnes que presentaven dificultats en la regulació de conducta al centre, en el moment que exercien una labor professional desenvolupaven habilitats i actituds positives tant envers l'activitat que realitzaven com en el seu desenvolupament al centre.

El projecte singular té un principi i un final dins el centre, però per l'alumne és una experiència de continuïtat que li serveix per orientar el seu desenvolupament de formació i professional. L'alumne rep el benefici de conèixer el què és una feina i també de descobrir les pròpies competències en contextos reals de treball, a més de possibilitats de desenvolupament professional sobre el que li agrada i el que li desagrada. L'èxit de molts projectes singulars de centre, ben planificats i organitzats des del treball institucional en xarxa, ha suposat per a molts alumnes un retrobament amb l'èxit escolar (Coma, R. 2006). Els projectes singulars han de ser una altra font d'oportunitats diversificades i èxit de tot l'alumnat.

Projecte jove-guia.

La idea bàsica d'aquesta pràctica és que un alumne de 1r d'ESO rebi l'ajuda d'un company del mateix curs o d'un alumne de 2n d'ESO. En aquest projecte s'atenen aquelles necessitats d'organització, que no en el contingut, que poden tenir alguns alumnes. Per tal d'ajudar en l'organització un company de la classe que s'ha ofert voluntari ajuda l'alumne amb la necessitat en forma de guia perquè aconseguixi superar les dificultats que pugui tenir. En aquest projecte es treballen diferents àmbits competencials com el lingüístic, per l'adquisició de nous estils de comunicació i també per l'adquisició d'habilitats comunicatives com la planificació (funció executiva) i la pròpia reflexió de la quotidianitat; l'àmbit social pel coneixement de l'entorn educatiu; l'àmbit de cultura i valors pel treball que implica ajudar a un alumne nou; i l'àmbit personal i social per l'augment de nivell de competència d'ajuda.

És un projecte que es desenvolupa al llarg del 1r curs que l'alumne està a l'Institut. El seu desenvolupament es fa d'una manera progressiva, rebent més suport al principi de curs i un seguiment menor al llarg de la resta, segons la necessitat. Consta d'una supervisió per part del tutor i de l'orientador educatiu per tal que la guia que aporta el company que fa el seguiment sigui positiva i l'alumne que rep el suport pugui adaptar els coneixements rebuts de la forma més personal possible.

Projecte d'apadrinatge.

Aquest també és un projecte que desenvolupa l'Institut Marta Mata, en el marc de conceptualització de la tutoria entre iguals. L'objectiu d'aquest projecte és ajudar els alumnes que arriben a 1r d'ESO a que coneguin el centre. En aquest projecte cada alumne de 3r d'ESO apadrina a un alumne de 1r per a conèixer els espais i dinàmiques del centre. El 1r d'ESO suposa un canvi important en els alumnes ja que passen de l'etapa de primària a secundària amb els canvis de la pubertat, pel que un padrí que ajuda a descobrir aquest nou espai i dinàmica redueix el possible estrès del canvi, aportant seguretat. A la vegada pels alumnes de 3r d'ESO suposa l'adquisició de consciència respecte a les seves capacitats i habilitats adquirides al llarg dels dos anys previs de secundària i així un empoderament ja que estan ajudant a algú que és com ells dos anys enrere. És una forma de treballar entre subsistemes. En aquest projecte es treballen els àmbits competencials lingüístic per l'adquisició de nous estils de comunicació i també per l'adquisició d'habilitats comunicatives com la planificació (funció executiva) i la pròpia reflexió de la quotidianitat; l'àmbit social pel coneixement de l'entorn educatiu; l'àmbit de cultura i valors pel treball que implica ajudar a un alumne nou; i l'àmbit personal i social per l'augment de nivell de competència d'ajuda.

Projecte OLIA.

Es tracta d'un projecte d'orientació educativa amb suport tècnic municipal. Aquest projecte és desenvolupa al final de 3r d'ESO i durant tot el 4t curs, per aplicar el consell orientador que d'acord amb la normativa actual es desenvoluparà durant tota l'etapa de

la ESO. És el projecte d'orientació que té per objectiu mostrar els alumnes totes les opcions formatives i laborals que tenen a la seva disposició un cop finalitzen el 4t curs de l'ESO. A la vegada també es treballa l'autoconeixement respecte les seves habilitats i vocacions que poden donar fruit a una bona consecució de les seves potencialitats, a través de proves i exercicis reflexius d'autoconeixement, tant en un marc individual com grupal. En aquest projecte es treballen els àmbits competencials personal i social per la capacitat d'autoscòpia necessària per poder prendre una decisió respecte al futur laboral; cultura i valors pel coneixement dels propis valors que l'alumne té ; i social ja que es coneix el futur acadèmic i laboral. Els projectes d'àmbit municipal estimulen la cooperació entre centres, entre professionals i amb les institucions que es volen comprometre amb l'educació.

Ensenyament adaptatiu, metodologies plurals

En el moment que tenim una comunitat d'alumnes que conté una diversitat de motivacions, historial acadèmic, interessos, capacitats, estils i ritmes d'aprenentatge, cal plantejar-se metodologies que facilitin l'ensenyament adaptatiu, per tal que l'aprenentatge pugui ser efectiu i personalitzat. D'aquí sorgeix la noció d'ensenyament adaptatiu i que ha de permetre als alumnes adaptar els seus processos d'aprenentatge. La raó principal d'aquesta aposta metodològica és l'aplicació del decret d'inclusió (Decret 150/2017) que permet la superació de les barreres per l'aprenentatge i que facilita l'adaptació de processos d'aprenentatge a la vegada que l'adaptació de mètodes i estratègies d'ensenyament a les necessitats de tota la població d'alumnes. D'aquesta manera es deriva una proposta plural de metodologies en què no existeix una única forma òptima sinó que s'ha d'actuar en funció de les característiques de cada alumne a la vegada que s'ha de preparar-los perquè puguin guanyar en autonomia i crear la seva millor metodologia. La necessitat d'individualització de l'ensenyament és un paràmetre clau i per aquesta raó cal aplicar recursos metodològics per poder individualitzar més l'aprenentatge per a l'èxit educatiu i així poder crear i/o adaptar una resposta educativa innovadora en el marc actual, a la vegada que contrastada. D'aquesta manera generar un ensenyament adaptatiu facilita el projecte d'escola inclusiva al mateix temps que permet personalitzar l'ensenyament. Per poder diversificar l'acció educativa amb l'objectiu que els alumnes puguin arribar al sostre de les seves possibilitats cal aplicar propostes flexibles.

Flexibilització de l'agrupament de l'alumnat.

La flexibilització de l'agrupament de l'alumnat és quelcom delicat ja que respon a les necessitats dels alumnes i també a la disponibilitat de recursos dels centre. Malgrat tot ens trobem amb moltes possibilitats d'aplicació com són: grup ordinari, ràtios variables,

grups de reforç, agrupaments flexibles, dos professors a l'aula, matèries optatives, treball cooperatiu, entre d'altres. Si ens centrem en la dinàmica d'aula les possibilitats d'agrupament són: parelles, treball en petit grup, en gran grup, grups per dificultats o treball individual. En el marc de la inclusió, el que cal és que el centre tingui prou capacitat de flexibilitat per aplicar en cada situació les estratègies més adequades.

Flexibilització de la metodologia de treball a l'aula.

La flexibilització de la metodologia de treball a l'aula dóna moltes opcions als docents per poder aportar més estratègies als alumnes com són: aprenentatge cooperatiu, per projectes, de recerca, temes escollits per l'alumnat, treballar amb diferents nivells de complexitat (multinivell), a partir dels errors, per racons, resolució de problemes, entre d'altres. En aquest sentit l'Orientador pot proporcionar suport per la flexibilització metodològica de forma directa en la seva tasca docent a través de l'observació de les barreres que té l'alumne per assumir l'aprenentatge. De forma indirecta pot proporcionar assessorament a la resta de professors que també troben dificultats en els alumnes.

Si ens fixem d'una forma més detallada en els alumnes d'acord a la seva forma de processament de la informació, aspecte que ens aporta el DUA podem pensar en diversificar els canals d'entrada de la informació visual (imatges, gràfics, taules...), auditiu (explicacions), audiovisual (vídeos) tenint en compte així els diferents estils d'aprenentatge. Amb la conseqüent modificació i diversificació dels suports: establir relacions amb els coneixements previs, explicitació d'errors i dificultats, explicitació de passos, estratègies d'aprenentatge, recapitulació de continguts, guies, repetició de continguts, sintetitzar els continguts bàsics. També es poden diversificar les activitats per assolir un mateix contingut: verbals, manipulatives, més o menys guiades, activitats per sintetitzar, ampliar, reforçar, consolidar o aplicar continguts. Una altra diversificació és la dels mètodes d'avaluació: autoavaluació, correcció personalitzada, diferents proves i de diferent tipologia, objectius diversificats de correcció segons les dificultats dels alumnes, observació i seguiment individual dels alumnes, proves confeccionades i corregides pels mateixos alumnes, que són una font claríssima d'aprenentatge.

Utilització de Tecnologies de la Informació i la Comunicació (TIC) i Tecnologies de l'Aprenentatge i el Coneixement (TAC).

La proposta educativa no pot estar d'esquena a la situació actual de la societat digital, pel que cal tenir en compte l'ús de les Tecnologies de la Informació i la Comunicació (TIC) i les Tecnologies de l'Aprenentatge i el Coneixement (TAC). En el moment present són molt importants en la quotidianitat i en el futur laboral dels alumnes, que com diria Prensky són nadius digitals (Prensky, 2017). Aquest punt és de suma rellevància ja que estem preparant els futurs ciutadans i tal i com diu el sociòleg Manuel Castells, el més important serà saber seleccionar la informació adient que trobarem a la xarxa i no pas la quantitat d'informació. A la vegada, posem en marxa un conjunt

important de competències bàsiques, com la digital i la de tractament de la informació, que avui té la mateixa gran importància que en el segle passat tingué l'alfabetització.

Suport al PAT.

El Pla d'Acció Tutorial és un document que mostra els objectius, actuacions i recursos que es disposen per poder realitzar l'acció tutorial de cara als alumnes i també a les famílies. Fins fa poc el PAT era un document que organitzava l'acció tutorial al centre i del qual se'n responsabilitzava a l'equip directiu i tutors, malgrat que sabem que tot professional pot i ha d' exercir una influència educadora i orientadora positiva. Ara, amb els canvis que el decret 150 proposa, es recull aquesta idea i també la participació de l'Orientador Educatiu esdevé cabdal per proveir d'eines, tant a classe com a l'alumne, per a la millora de la convivència. Això ja era normalitat en molts centres on la figura de l'orientador era promoguda en el marc d'estratègies de millora de la inclusió, però encara hi ha centres que primen la funció docent a la funció orientadora. No deixa de ser un indicador clar de la conceptualització que té el centre. Algunes d'aquestes eines que l'orientador pot ajudar a compartir a l'equip docent poden ser sociogrames per avaluar la dinàmica de classe i estratègies perquè els tutors puguin vincular-se amb més qualitat als alumnes tant de forma grupal com individual. De manera més específica podem comentar que en el cas dels alumnes NEE també intervé l'Orientador Educatiu de l'EAP. De forma més específica podem pensar en analitzar els perfils d'alumnes per poder fixar uns objectius més personalitzats de cara a centrar-nos més en les individualitats. Totes aquestes mesures faciliten la convivència i el benestar dels alumnes al centre. De forma més concreta podem pensar en les tècniques del llibre "Ser persona y relacionarse" de Manuel Segura, enfocat a treballar les HHSS i habilitats cognitives dels alumnes. Algunes tècniques que s'aplicaran seran el role-playing, discussió de dilemes morals amb Phillips 66, "el rumor" entre d'altres.

Instruments de suport a l'avaluació i autoavaluació.

Habitualment s'utilitzen qüestionaris i normalment pensem en un instrument de mesura que aplica el docent cap a l'alumne en l'anomenada tasca formadora. En aquest moment, però, hem avançat prou en la indagació de nous instruments com les rúbriques, que faciliten molt la tasca d'autoavaluació dels docents i també la tasca d'autoavaluació dels propis alumnes, a la vegada que l'avaluació dels alumnes cap als docents, l'anomenada tasca formativa. Una rúbrica permet recollir el punt de vista del professorat respecte el què, com i quan s'avalua, però la interacció que aporta amb l'alumne, recullint també la seva percepció sobre el que se li demana, la fa dinàmica i millorable contínuament, el que converteix l'avaluació en realment contínua. Aquest és el valor de la rúbrica. A més podem tenir en compte que ens ofereix una visió monitoritzada de la tasca docent i tutorial.

La rúbrica és una graella en la que a la primera columna es situen els ítems que es volen mesurar. A la primera fila es situen els graus d'acompliment de cada ítem. Habitualment en aquest lloc es categoritza en quatre graus com a: excel·lent, satisfactori, regular o insatisfactori; com la rúbrica és molt flexible es poden afegir més graus o treure'n i per suposat modificar la seva nomenclatura. El valor que aporta la rúbrica és el grau de detall en l'acompliment de l'objectiu marcat, ja que a cada ítem es mostrarà en quina categoria se situa la pràctica real. Aquesta flexibilitat també implica l'aclariment per part del docent dels objectius que vol aconseguir. Com a exemple es mostra una rúbrica de la tasca tutorial d'un centre.

Rúbrica de la tasca tutorial

CATEGORIA	EXCEL·LENT	SATISFACTÒRI	REGULAR	INSATISFACTÒRIA
Clima d'aula	Hi ha un clima cordial i solidari entre tots els alumnes	Hi ha un clima cordial amb conflictes puntuals solucionables	Hi ha un clima que requereix de mediació del tutor	El grup manté el nivell de conflictivitat inicial
Evolució dels sistemes d'ajuda	Quan sorgeix un conflicte s'explica al tutor en el moment i de forma oberta	El conflicte s'explica amb posterioritat i de forma oberta	El conflicte s'explica amb posterioritat i de forma individual	El conflicte arriba a través de la família
Resposta a les pràctiques restauratives	S'apliquen les 5 bones pràctiques	S'apliquen: Estil docent, organització i estratègies d'interrelació	S'apliquen: organització i estratègies d'interrelació	No s'aplica cap pràctica
Nivell de conflictivitat	No hi ha conflictes	Els conflictes s'autoregulen dins el grup	Es requereix de la intervenció del tutor per resoldre els conflictes	Hi ha conflictes amagats que s'arriba a no comunicar
Evolució del sociograma	Es equilibrat i han desaparegut agressors i víctimes	El grup apareix parcialment polaritzat	Apareixen de forma subtil agressors i víctimes	Es similar al sociograma inicial
Relació famílies	Hi ha un clima cordial, cohesionat i de confiança entre les famílies	Hi ha tranquil·litat a les entrevistes amb les famílies malgrat que pregunten pel clima	Les famílies mostren preocupació pels alumnes	Les famílies mantenen les pors i angoixes del principi

Conclusions

Aquest article és una proposta de reflexió envers el que estem fent i el Decret d'inclusió, que es vol implementar als centres. El marc de treball es fonamenta en els objectius que tenim els centres educatius d'atendre la diversitat i assolir el major grau d'inclusivitat. Estem en camí de passar de l'escola inclusiva al sistema inclusiu que elimini les barreres d'aprenentatge, respectant els ritmes i la individualització. Hi ha molts centres Educatius que porten ja molts anys treballant i fent esforços en aquesta perspectiva inclusiva, que ara es materializa en el nou Decret. La feina que realitzen els seus equips pedagògics demostra, pel progressiu èxit educatiu, que l'avenç en el coneixement científic psicopedagògic aporta molts beneficis, a més de nous criteris, per a la pràctica quotidiana als centres. Estem davant el repte d'una societat plural i diversa en la que els centres educatius, a més de ser conscients d'aquesta realitat complexa, han de definir el seu propi camí envers el que significa treballar per la participació, el treball en xarxa i plans d'actuació que afavoreixin la inclusió i la cohesió social. Per aquesta raó s'han utilitzat els nous coneixements que ens aporta la neurociència i la seva aplicació amb el Disseny Universal de l'Aprenentatge, així com diferents estratègies, veient com es treballen a la pràctica en algun centre que considerem innovador en la mesura que la seva pràctica reflexiva ha generat canvis reconeguts.

En aquest marc, la figura professional de l'Orientador Educatiu pren una rellevància cabdal tant en l'atenció docent dels alumnes com l'atenció orientadora prestant suport a la resta de docents i equip directiu, així com la resta de professionals que atenen als alumnes. Aquest recolzament s'ha de fer de forma primordial facilitant eines i estratègies d'acord als principis d'integralitat, totalitat, prevenció i col·laboració.

La realitat social actual és altament plural i complexa. Com s'ha comentat, el decret d'inclusió facilita un marc de treball en aquesta realitat canviant que cal transmetre i aplicar als centres per a la millora continua i per avançar definitivament cap una escola inclusiva.

Referències bibliogràfiques

- Dalmau M., Sala, I., Llinares, M. (2015). *Pautes sobre el Disseny Universal per a l'Aprenentatge (DUA)*. Barcelona: Universitat Ramon Llull.
- Bueno Torrents, David (2017). *Neurociència para educadores*. Barcelona: Editorial Octaedro.
- Prensky, M. (2017). *Educación para Mejorar su Mundo*. Barcelona: Ediciones SM
- Onrubia, J. (1993): «La atención a la diversidad en la ESO. Algunas reflexiones y criterios psicopedagógicos». *Aula de Innovación Educativa*, 12, 45-50.

Webgrafia

Departament d'Ensenyament, XTEC (2018). Disseny Universal de l'Aprenentatge.
<http://xtec.gencat.cat/ca/curriculum/diversitat-i-inclusio/projectes-educatius-inclusius/disseny-universal-per-a-laprenentatge/> : [consulta 22 de Juliol de 2019]

Departament d'Ensenyament, XTEC (2018). Model Competencial Orientador.
<http://xtec.gencat.cat/ca/curriculum/orientacioeducativa/model-competencial-orientador/> [consulta 22 de Juliol de 2019]

Coma, R. Departament d'Ensenyament, XTEC (2006) Projectes singulars a l'educació secundària obligatòria.

<http://www.xtec.cat/sgfp/licencies/200506/memories/1131m.pdf> [consulta 22 de Juliol de 2019]